

Maria Różańska

ŹRÓDŁA NURTU PSYCHOTERAPEUTYCZNEGO W WARUNKACH OŚRODKÓW OŚWIATOWYCH — REFLEKSJE WŁASNE

THE ORIGINS OF THE PSYCHOTHERAPY STREAM IN EDUCATIONAL CONDITIONS
— THE AUTHOR'S OWN REFLECTIONS

Krakowski Ośrodek Terapii
Dyrektor: Barbara Woszczyzna

**child and adolescent psychiatry
educational centers**

Autorka przedstawia rozwój oddziaływań psychoterapeutycznych w ośrodkach oświatowych w Krakowie w latach 70. i 80. ub. wieku, poprzedzających powstanie Krakowskiego Ośrodka Terapii. Opisane są również różne formy oddziaływań terapeutycznych oraz szkoleń dla terapeutów w tym i późniejszym okresie.

Summary: The author recaptures the 20-year period before the constitution of the Krakowski Ośrodek Terapii. This period is connected with the start of the psychotherapeutic idea and the psychotherapeutic oriented psychological help in educational structures. In Kraków this period brought along also the integration of the psychological environment and the development of various training centres.

Nurt psychoterapeutyczny w warunkach ośrodków oświatowych rozpoczął się blisko 20 lat przed powstaniem Krakowskiego Ośrodka Terapii.

Przywołanie tamtych lat to także przywołanie pamięci dwóch nieżyjących już osób będących liderami ruchu reformatorskiego w oświacie — Jerzego Nałęcz-Nieniewskiego i Jacka Pierzchały. Obaj ogromnie zaangażowani, nieprzeciętnie aktywni, odważni — czasem świadomie prowokujący, otwarci i szczerzy, z talentem do przyciągania ludzi. Obaj żyli krótko i intensywnie, spiesząc się, by zdążyć... Można śmiało powiedzieć o nich: architekci zmian w poradnictwie. Obaj integrowali środowisko psychologów miasta Krakowa, województwa, a także Polski południowej.

Ich działalność dotyczyła lat 70. i 80. i związana była z narastającymi, społecznymi problemami z młodzieżą. Zwrócono wtedy większą uwagę na jej potrzeby wprowadzając przedmiot: przysposobienie do życia w rodzinie oraz powołano funkcję pedagoga szkolnego. Krakowskie władze oświatowe utworzyły Poradnię ds. Wychowania Seksualnego, która szybko przekształciła się w Zespół Psychoterapii Wojewódzkiej Poradni Wychowawczo-Zawodowej. Zatrudniono w niej cztery osoby: Marię Różańską, Jerzego Nałęcz-Nieniewskiego, Halinę Mudyń, Jacka Pierzchałę, stanowiące pionierską grupę powołaną do nowych zadań. Później dołączyli do nich Janusz Kitrasiewicz i Aleksandra Lorenc.

Nazwa „Zespół Psychoterapii” była trochę na wyrost biorąc pod uwagę dzisiejsze standardy psychoterapii, jednak wtedy wskazywała na kierunek dalszego rozwoju poradni. Zespół od samego początku działał ambulatoryjnie i kompleksowo, zatrudniając jako

konsultanta lekarza psychiatrę. Funkcję tę pełnili kolejni ordynatorzy Oddziału Nerwicy Kliniki Psychiatrycznej, co było możliwe dzięki ich osobistej życzliwości i zaangażowaniu. Do dziś osobą, która wspiera nas swoim cennym doświadczeniem w tym obszarze, jest dr Piotr Drozdowski.

Do zespołu trafiała po pomoc nie tylko młodzież z trudnościami szkolnymi, lecz również z wielorakimi problemami emocjonalnymi. Miejsce to chroniło i nadal chroni młode osoby przed medyczną stygmatyzacją. Z czasem okazało się, że pozamedyczny kontekst poradni zdecydowanie ułatwia sięganie po pomoc. Początkowo trafiała tam młodzież kierowana przez pedagogów szkolnych, wychowawców, psychologów dzielnicowych i terenowych poradni wtedy, gdy stosowane przez nich porady, zalecenia i środki interwencyjne okazywały się niewystarczające.

W latach 70. i 80. system pracy w poradnictwie opierał się na diagnozowaniu osób skierowanych przez szkołę na badania za pomocą testów psychologicznych — psycholog pełnił więc rolę diagnosty. Następnie sporządzano opinię i zalecenia dla szkoły. Poradnia stanowiła więc w świadomości rodziców i dzieci przedłużenie szkoły. W dużej mierze ten sposób działania nie tylko podważał zaufanie i poczucie bezpieczeństwa, lecz również powodował przedmiotowe traktowanie dziecka. To, co dziś jest oczywistością, musiało być wypracowywane w długim i żmudnym procesie. Zmiany w tym zakresie, które dokonały się w świadomości społecznej, związane z dobrowolnością korzystania z pomocy, ochroną danych osobowych i wymaganą zgodą rodziców na podjęcie jakichkolwiek działań w sprawie dziecka, są pozytywne. Instytucje tego typu stały się bardziej użyteczne i nastawione na bezpośrednią pomoc osobie jej szukającej. Zawód psychologa stał się zawodem zaufania publicznego.

Początek działalności Zespołu Psychoterapii wiąże się z podjęciem w latach 70. dwumiesięcznej własnej terapii szkoleniowej związanej z wyjazdem do ośrodka leczenia dorosłych, a następnie udziałem w pierwszych w Polsce grupach treningowych nastawionych na dynamikę grupową oraz w regularnych warszawskich zebraniach Sekcji Psychoterapii Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego, a później także Polskiego Towarzystwa Psychologicznego. Nieustanne omówienia, konfrontacja z różnymi sposobami myślenia i interpretacji stanowiły ciągłe uczenie się.

Jako zespół wykraczaliśmy poza przyjętą tradycyjnie rolę psychologa w poradni. W tym czasie koncentrowaliśmy się głównie na kontakcie terapeutycznym, jego znaczeniu oraz znaczeniu osoby i respektu wobec niej. Praktyka psychologiczna polegała wówczas na stałych poszukiwaniach i odkrywaniu złożoności problemów i przeżyć osoby proszącej o pomoc. Dziś powiedzielibyśmy, że była to praca w nurcie psychologii humanistycznej.

W pracy z młodzieżą początkowo przyjmowaliśmy postawę pasywną, dającą głównie wsparcie i ochronę — z czasem stawiliśmy się coraz bardziej aktywni. Poza formą indywidualną, stosowano także terapię grupową. Uwaga nasza w tamtym czasie skupiała się na zróżnicowaniu form pomocy psychologicznej, takich jak: poradnictwo psychologiczne, interwencja, psychoedukacja czy usystematyzowane oddziaływania psychoterapeutyczne. Te ostatnie stanowiły cel stałych wysiłków zespołu, błędne bowiem rozumienie pomocy skutkuje błędnym działaniem i trudnościami w porozumiewaniu się w zespole.

Niezwykle ważny był fakt, że zespół cechował podobny sposób myślenia, wspólna filozofia, solidarne wspieranie się, odwaga i chęć działania. Nie było zewnętrznego wsparcia

w postaci superwizji, szkoleń, kursów czy szkół psychoterapii (jak to ma miejsce dzisiaj). Popelnialiśmy różne błędy, na których uczyliśmy się w sposób niekiedy bolesny.

Jednym z takich błędów było identyfikowanie się z pacjentem. Gotowi byliśmy czasem wchodzić w rywalizację z rodzicami. Dzięki omówieniom i dialogom na różnych poziomach można było to skorygować.

Drugi nurt pracy zespołu dotyczył podejmowania działań wychodzących naprzeciw potrzebom środowiska psychologów zatrudnionych w oświacie. Wynikało to także z nadrzędnej w strukturze poradnictwa roli wojewódzkiej poradni. Inicjatywy te miały wpływ na integrację środowiska i rozwój jego twórczej aktywności oraz na szerzenie idei psychoterapii.

W latach 80. pracownicy zespołu podejmowali kolejne własne szkolenia i staże w nurcie gestaltowskim oraz w bioenergoterapii, wprowadzając je do praktyki psychologicznej i szkoleniowej. Brali także udział w komisji na rzecz poradnictwa przy Ministerstwie Oświaty i Wychowania oraz w pracach Polskiego Towarzystwa Psychologicznego. Owocem tego było utworzenie, przy Polskim Towarzystwie Psychologicznym, Pracowni Praktycznych Umiejętności Psychologicznych — skupiającej psychologów pionu oświatowego miasta Krakowa i województwa, a także studentów.

Działania były dwutorowe: samokształceniowe i szkoleniowe — dla poszczególnych grup zawodowych, np. wychowawców ośrodków opiekuńczo-wychowawczych czy psychologów poradni. Innowacyjność działań nabierała rozmachu. Powstały plany dotyczące wydzielenia specjalistycznej placówki oferującej pomoc typu psychoterapeutycznego dla młodzieży, także z częścią hostelową; placówki stwarzającej zdecydowanie szerszą przestrzeń do pomagania młodym ludziom. Plany wiązały się również z dostrzeżeniem potrzeby stworzenia w Krakowie ośrodka szkoleniowego dla psychologów.

Należy podkreślić, że lata 70. i 80. to okres zaufania, życzliwej przychylności i popierania nowatorskich działań ze strony dyrekcji Wojewódzkiej Poradni Wychowawczo-Zawodowej w osobie mgr Alfredy Zacharewicz oraz ze strony pracowników krakowskiego Kuratorium Oświaty i Wychowania. Kraków był wtedy przodującym w kraju miastem w zakresie udzielania pomocy terapeutycznej w strukturach oświatowych.

Postawa ta wspierała zespołowy charakter naszej pracy, umożliwiała ciągłość działań i podejmowanie kolejnych inicjatyw oraz rozwijanie nowych form pracy. Omówienia, zebrania i planowanie odbywały się zespołowo w atmosferze otwartości i nieskrepowanego myślenia, co sprzyjało kształtowaniu się określonych zasad współpracy w zespole.

Koniec lat 80. to czas różnic, starć i podziałów, który przyniósł dalsze zmiany i otworzył z czasem nowe rozwojowe perspektywy. Przełom 1989/1990 to okres transformacji ustrojowej w kraju i dużych zmian w poradnictwie oraz w całym środowisku krakowskich psychologów. Z inicjatywy środowiska, które było formalnie reprezentowane przez Radę Poradnictwa, złożoną z reprezentantów poradni, przy udziale Zespołu Psychoterapii, a przede wszystkim dzięki zaangażowaniu władz oświatowych, szczególnie mgr Elżbiety Kurzej, doszło do reorganizacji Wojewódzkiej Poradni Wychowawczo-Zawodowej i jej podziału na trzy specjalistyczne ośrodki: Ośrodek Wczesnej Pomocy Psychologicznej, Ośrodek dla Dzieci Dyslektycznych i Krakowski Ośrodek Terapii. W tym samym czasie w miejsce Pracowni Praktycznych Umiejętności powstało Polskie Stowarzyszenie Psychologów Praktyków, z prezesem Jackiem Pierzchałą, rozwijające w szerokim zakresie działalność profilaktyczną wśród dzieci i młodzieży, dotyczącą narkomanii i uzależnień,

oraz rodzin zagrożonych patologią. Stowarzyszenie prowadziło też działalność wydawniczą. Nadal działa ono i kupia psychologów praktyków.

Należy wspomnieć o inicjatywie osób związanych z pracownią w zakresie rozwoju ośrodków specjalistycznych na terenie województwa, jak np. w Tarnowie — o Jerzym Szczepańcu, i w Tarnobrzegu — Bożenie Andrychowicz.

Ponadto utworzono równolegle Instytut Gestalt, pod kierownictwem również Jacka Pierzchały — jedno z pierwszych w Krakowie miejsc podyplomowego szkolenia psychologów. Kolejne lata przyniosły pogłębienie podejścia gestaltowskiego zarówno od strony teoretycznej, jak i warsztatowej, poprzez zapraszanie do Krakowa światowych autorytetów z tej dziedziny.

Z czasem (od połowy lat 90.) powstają, zakładane przez osoby związane z dawną pracownią, inne ośrodki szkoleniowe specjalizujące się w różnych podejściach: Krakowskie Centrum Psychodynamiczne, Nowe Motywacje, Krakowska Szkoła Terapii Psychoanalitycznej, Polski Instytut Psychoterapii Integratywnej, Integralna Psychoterapia Gestalt oraz Ośrodek Szkoleń Systemowych.

Obecność i pionierski udział Jerzego Nieniewskiego i Jacka Pierzchały w procesie reformowania poradnictwa i popularyzowania idei psychoterapii to 20 lat bardzo intensywnych zmian. Ich zaangażowanie motywowało innych do nieustannego rozwoju i odważnego poszukiwania w życiu zawodowym własnej drogi.

Wyodrębnienie Krakowskiego Ośrodka Terapii jako specjalistycznej, bo terapeutycznej, placówki dla dzieci i młodzieży było bardzo istotnym krokiem rozwojowym, pozwalającym na intensyfikację działań. Stwarzało to także szansę na rozbudowę zintegrowanego systemu pomocy terapeutycznej dla dzieci i młodzieży, a i z czasem również rodzin. Pierwszym dyrektorem ośrodka był Janusz Kitrasiewicz, a w następnych latach Iwona Kozłowska-Piwoarczyk.

Dzisiaj Krakowski Ośrodek Terapii (KOT) to ośrodek oferujący kompleksowy system specjalistycznej pomocy — w ramach działających wewnątrz trzech zespołów: Zespołu Terapii Dzieci, Zespołu Terapii Młodzieży i Zespołu Terapii Rodzin. Kompleksowość to podstawowa zasada, na której opiera się działalność KOT, i wiąże się bardzo ściśle z obecnością konsultantów — lekarzy psychiatrów: dr Joanny Boroń-Zyss i dr. Piotra Drozdowskiego. Dzięki ich zaangażowaniu i ogromnemu doświadczeniu konsultacje lekarskie odbywają się szybko i w tym samym miejscu, do którego dzieci i młodzież trafiają po pomoc, co w ich przypadku ma ogromne znaczenie. Kompleksowy system to także możliwość ścisłej współpracy pomiędzy konsultantem — lekarzem psychiatrą — a terapeutą opiekującym się dzieckiem lub rodziną. Aktualnie KOT zatrudnia 21 osób, w tym 14 dyplomowanych psychologów, czyli spełniających określone wymagania systemu oświatowego, oraz 7 psychoterapeutów z potwierdzającymi ich profesjonalizm certyfikatami wydanymi przez komisję Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego bądź Polskiego Towarzystwa Psychologicznego. Wśród nich są 4 osoby legitymujące się dodatkowo certyfikatem europejskim. Od początku powstania KOT (ale także w Wojewódzkiej Poradni Wychowawczo-Zawodowej) wykazywano szczególną dbałość ze strony dyrekcji, z dużym udziałem pracowników, o to, aby zatrudniać osoby jak najlepiej przygotowane do pracy psychoterapeutycznej i posiadające doświadczenie w tym zakresie.

Kraków od lat jest miastem szczególnie uprzywilejowanym pod tym względem. Dzięki licznym ośrodkom szkoleniowym oferującym całociowe szkolenia, młodzi psycholodzy wykazują ogromną specjalistyczną wiedzę, praktyczne umiejętności i duże kompetencje w zakresie psychoterapii.

Rozbudowa zintegrowanego systemu pomocy w KOT była możliwa dzięki zaangażowaniu ówczesnych psychologów (szczególnie Marii de Barbaro) w pierwszym okresie jego działalności i podjęciu szkolenia w zakresie systemowej terapii rodzin. Poszerzono więc pracę terapeutyczną — zgodnie z myśleniem systemowym — o kontekst, w którym dziecko i młodzież żyje, czyli o system rodzinny i pracę z całą rodziną, a w ostatnim czasie podejmuje się także terapię rodzinną opartą na teorii relacji z objektem.

Doświadczenia jakości pracy psychoterapeutycznej poszczególnych zespołów KOT możliwe jest dzięki podejmowaniu przez pracowników indywidualnej superwizji oraz stałym zespołowym superwizjom, dotyczącym podejść: eklektycznego, psychodynamicznego i systemowego, z udziałem certyfikowanych superwizorów, jak: dr Wanda Badura, dr Piotr Drozdowski, dr hab. Barbara Józefik i mgr Janusz Kitrasiewicz.

Szczególne słowa uznania należą się dr. Piotrowi Drozdowskiemu, który od lat swoim autorytetem wpływa wspierająco na zespół pracowników KOT. Ponadto w latach 90. podjął się prowadzenia na terenie KOT dla większości psychologów grupy superwizyjnej typu Balinta. Jego wieloletnie zaangażowanie, duża cierpliwość i wysokie wymagania pozwalają na stałe łączenie perspektywy teoretycznej z praktyką.

KOT opiera się w swojej działalności, poza kompleksowością, na takich zasadach, jak zespołowość oraz integracja wewnętrzna i zewnętrzna.

Zespołowość to wspólne dbanie o przestrzeń do otwartej wymiany doświadczeń, wzajemne uczenie się, dyskusje i negocjacje, tak by współpraca ta służyła profesjonalnemu pomaganiu innym. Dzięki niej zespół integruje się, a to pozwala na doskonalenie modelu ambulatoryjnej pomocy: utrzymanie specjalistycznego charakteru ośrodka, dążenie do wysokiego poziomu jakości i efektywności działań terapeutycznych oraz przestrzeganie wymaganych standardów związanych z zawodem psychologa psychoterapeuty.

Ponadto, jak pokazuje doświadczenie, praca zespołowa stwarza coraz to nowe perspektywy rozwojowe.

Gdyby użyć teorii systemowej, KOT jest na mapie Krakowa jednym z podsystemów pomocy psychoterapeutycznej — bardzo ważnym, bo znajdującym się w strukturach oświatowych, a nie medycznych, i będącym najbliższym takich instytucji oświatowych, jak szkoły, poradnie, przedszkola i inne.

Integracja w pracy KOT polega na wspólnych działaniach także z innymi ośrodkami specjalistycznymi, w których dominują takie formy pomocy, jak interwencje (np. Ośrodek Interwencji Kryzysowej), negocjacje, profilaktyka, psychoedukacja, pomoc kuratorska, porada. Trzeba podkreślić długoletnią dobrą współpracę z instytucjami medycznymi w duchu wzajemnego poszanowania, jak np. z Kliniką Psychiatrii Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego — Oddziałem Dziecięcym i Młodzieżowym oraz Instytutem Pediatrii i innymi.

Dążymy do tego, by wszechobecny pośpiech, tendencja do szybkich rozwiązań i ilościowych wskaźników nie przysłoniła tego, co niewymierne, a co stanowi istotę działań w takim miejscu, jak KOT — miejscu zespołowego tworzenia przestrzeni terapeutycznej dla tych, którzy zwracają się o pomoc.

Adres: Maria Różańska
Krakowski Ośrodek Terapii
ul. Helclów 23A
31-148 Kraków

IV KONFERENCJA „PROBLEMY WSPÓŁCZESNEJ PSYCHOTERAPII
PSYCHODYNAMICZNEJ”

Kraków, 16–18 września 2011 roku

Polskie Towarzystwo Psychoterapii Psychodynamicznej zaprasza na IV Konferencję pt. „Problemy współczesnej psychoterapii psychodynamicznej”, która odbędzie się w Krakowie w dniach 16-18 września 2011.

Tematem konferencji będą zagadnienia związane z psychoterapią psychodynamiczną. Wykłady będą poświęcone takim pojęciom jak: interpretacja przeniesienia, przeciwprzeniesienie negatywne, przymierze terapeutyczne, konflikt/deficyt, zmiana w psychoterapii, ustalanie ramy psychoterapii psychodynamicznej, znaczenia płci w relacji terapeutycznej, oraz kwestii profesjonalnych granic. Zaplanowane dyskusje panelowe będą dawały okazję na pogłębienie integracji środowiska wokół wspólnego rozumienia podstawowych założeń psychoterapii psychodynamicznej.

Głównym prelegentem konferencji będzie prof. **Glen Gabbard**, czołowy przedstawiciel amerykańskiej psychiatrii i psychoterapii psychodynamicznej, autor wielu książek z tego zakresu, w tym i wydanej w Polsce „Psychiatrii psychodynamicznej w praktyce klinicznej”.

Wraz z prof. Gabbardem wystąpią jego współpracownicy z Baylor College of Medicine w Houston: dr Holly Crisp-Han i dr Gabrielle Hobday. Ponadto wystąpią polscy przedstawiciele psychoanalizy: Wojciech Hańbowski i psychoterapii psychodynamicznej: dr Piotr Drozdowski.

Konferencja odbywać się będzie w KIJÓW CENTRUM w śródmieściu Krakowa, tuż przy Krakowskich Błoniach. Rozpocznie się w piątek, 16 września 2011 o godzinie 15, a zakończy w niedzielę, 18 września 2011, o godzinie 15.

Koszt udziału w Konferencji: do 30 czerwca 600 zł, dla członków PTPPd 450 zł
po tym terminie 700 zł, dla członków PTPPd 550 zł

Dla lekarzy za uczestnictwo w Konferencji będzie przysługiwać 14 punktów edukacyjnych.

Szczegółowe informacje i plan konferencji dostępne są na stronie:
<http://www.kcp.krakow.pl> oraz <http://www.psychodynamika.pl>